

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1200962/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יעקב זמיר, הרב מימון נהרי, הרב ציון לודאילוז

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ליאור פרי)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אסמרה נדאו ועו"ד משה בן ארוש)

הנדון: חזרת צד שהסכים לפשרה מהסכמתו נוכח השתהות חברו מלהסכים

פסק דין

הערעור, ההליך הדיוני והפשרה שהוצעה – ההסכמה לה וחזרתו של המשיב מהסכמתו

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי מתאריך כ"ד בתשרי תשע"ט (3.10.18) שבו חויבה המערערת לשלם למשיב דמי שימוש בסך 14,196 ש"ח בעבור התקופה שבה השתמשה בחלקו של המשיב בדירה, בהתאם לנסיבות המפורטות בפסק הדין.

בתאריך ג' בניסן תשע"ט (8.4.19) התקיים דיון בבית הדין. המערערת הופיעה עם בא כוחה ואילו המשיב הופיע עם בתו ללא ייצוג משפטי. כמו כן נכח בדיון המתורגמן (לשפה האמהרית) מר רן אברהם.

בית הדין שמע את עילות הערעור ואת תגובת הצד השני באורך רוח ובקשב רב.

לקראת סוף הדיון הציע בית הדין לצדדים פשרה, ובסופו של משא ומתן ארוך הסכים המשיב להצעת הפשרה שהמערערת תשלם 8,000 ש"ח בהתאם להוראות התשלום שיינתנו על ידי ההוצאה לפועל. המשיב חתם על הצעת הפשרה לאחר שהוסברה לו היטב הן על ידי בתו והן על ידי המתורגמן.

בשלב זה יצאה המערערת את בית הדין, ולא הייתה אפשרות לקבל את הסכמתה בכתב. בית הדין יצר קשר עם בא כוחה כדי שתשוב לבית הדין לחתום על הסכם הפשרה, אולם היה זה מאוחר להשיבה, ובעצה אחת עם בא כוחה סוכם שתינתן לה האפשרות להגיב להצעת בית הדין בתגובה כתובה לבית הדין.

לאחר ימים מספר המציאה המערערת את תגובתה שלפיה היא מסכימה להצעת הפשרה. משכך, הזמין בית הדין את הצדדים לדיון נוסף כדי לסיים את ההליך בחתימת המערערת אף היא על הצעת הפשרה.

אולם דא עקא, לדיון זה הופיע המשיב עם בא כוחו, והצהיר בעצת בא כוחו שהוא חוזר בו מחתימתו על הצעת הפשרה ומבקש הכרעה בערעור לגופו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענת בא כוח המשיב כי מרשו לא הבין את שחתם עליו ודחייתה

לטענת בא כוחו של המשיב, המשיב לא הבין על מה חתם, ולטענתו לא הייתה לו סיבה להסכים לפשרה מאחר שאין שום סיכוי לקבלת הערעור, ומדוע יסכים לפשרה בעודו מחוסר-כול (לטענתו)?

בשלב זה החתים בית הדין את המערער על הצעת הפשרה בהתאם למטרה שאליה הוזמנו היום, ומתוך כוונה לדון בשאלת חזרתו של המשיב מהסכמתו לאחר מכן.

נקדים ונאמר שטענתו של בא כוחו של המשיב שהמשיב לא היה מודע למה שהוא חתם, בטלה ומבוטלת והיה ראוי לה שלא הייתה מועלית כלל. ההצעה הוסברה היטב למשיב בשעתו, הן על ידי בתו והן על ידי המתורגמן, והיה ברור שהסכמתו להצעת הפשרה ניתנה בגמירות דעת מלאה.

טענה זו נדחית אפוא מכול וכול, והשאלה היחידה היא, כאמור, אם המשיב רשאי לחזור בו מהסכמתו מאחר שהמערער לא נתנה את הסכמתה בסמוך לחתימתו.

היכול צד שהסכים לפשרה לחזור בו נוכח השתהות חברו מלהסכים ואף שלבסוף הסכים גם הלה? ומכאן הצורך בדיון בשאלה הבאה: השאלה היא אם רשאי היה המשיב לחזור בו מהסכמתו, מאחר שהמערער לא הצהירה בפנינו על הסכמתה בסמוך לחתימתו על הצעת הפשרה, וכשם שהמערער הייתה רשאית להודיע על סירובה להצעת הפשרה בזמן התגובה שניתן לה, כך גם הוא רשאי לחזור בו בפרק זמן זה משיקוליו שלו.

כידוע פשרה שמוצעת לבעלי הדין על ידי בית הדין (ואינה במסגרת פסק הדין) צריכה קניין (שולחן ערוך חושן משפט סימן יב סעיף ז), ורק לאחר הקניין על ידי שני בעלי הדין היא מחייבת אותם. קניין זה אינו דווקא בקניין סודר, והוא יכול להיות על ידי חתימה על מסמך הפשרה (ככל חתימה המועילה מדין 'סיטומתא' ככל קניין).

ומה הדין אפוא כאשר אחד הצדדים קיבל בקניין, והאחר התמהמה מלעשות קניין, ובינתיים חזר בו הראשון מהסכמתו, ולאחר מכן קיבל השני בקניין את הפשרה – האם קניינו של הראשון בעינו עומד או שמא נאמר שקבלתו מותנית בקבלת השני לאלתר ובסמוך לו, ומאחר שזו לא נעשתה רשאי הוא לחזור בו?

הרדב"ז בתשובתו (חלק ו סימן אלפיים סג) דן במשודך שקיבלו ממנו בקניין על התנאים ועל הקנס, וכשבאו אצל הכלה לא נתרצית, ולמוחרת נתרצתה וקבלה בקניין – אם המשודך מחויב בקבלתו, ופסק הרדב"ז שאין המשודך חייב בקנס, וטעמו:

שלא היה בדעתו בשעת הקניין אלא שתתרצה באותה שעה וכיון שלא נתרצית, נתפרדה החבילה, וכי עלה בדעת שנתחייב זה בקנס בכל זמן שתהיה רצויה אפילו אחר כמה ימים.

והוסיף עוד יתרה מזו: "והוי יודע שאפילו היתה שם שבועה פטור, שלא היה בדעתו אלא שתתרצה מיד ולא להיות קשור עמה לפי רצונה. וזה פשוט, לא היה כדאי לישראל עליו."

והובאו דבריו בפתחי תשובה (אבן העזר סימן נ ס"ק ו), ויעוין בערך ש"י (חושן משפט סימן יב ס"ק ח) שהוא הדין והוא הטעם בקבלת קניין על פשרה, שאין קבלתו של הראשון יכולה להיות תלויה ועומדת בקבלתו של השני גם לאחר זמן אלא בסמוך לה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפי האמור, בנדון דידן היה מקום לומר שהחתימה על קבלת הפשרה על ידי המשיב אינה מחייבת אותו, מאחר שהמערערת לא חתמה אף היא בסמוך לו על קבלת הפשרה.

אולם לאחר העיון נראה שזה אינו ואין הדמיון עולה יפה.

בערך ש"י שם כתב שאם המתחייב הראשון ידע בשעת קבלתו שהשני עדיין לא נתן את הסכמתו, הרי בהכרח שקבלתו – משמעה כאילו אמר שהיא על מנת שיאמר השני הן, וכל שאמר השני הן קבלתו היא מעכשיו ואינה ניתנת לחזרה, כמבואר בשולחן ערוך (אבן העזר סימן לח סעיף י). עיין שם.

בנדון דידן, כשחתם המשיב על הצעת הפשרה היה הוא מודע לצורך שהיה עדיין לקבל את הסכמתה של המערערת על הפשרה, ומה עוד, שהסיבה שקבלת ההסכמה לא נעשתה בסמוך הייתה סיבה טכנית, מאחר שהמערערת יצאה את שערי בית הדין, ולא בגלל סירובה הראשוני שממנו חזרה אחר כך. וכאמור לעיל, לאחר מספר ימים הביעה המערערת בכתב את הסכמתה להצעה ובית הדין זימנה לחתום על ההצעה, ויש להניח שזה היה נעשה גם בסמוך לחתימת המשיב אילו הייתה נוכחת בפנינו באותו המעמד.

זאת ועוד, הגיונם של דברי הרדב"ז הוא לא רק בגלל היות הסכמתה של הכלה (בנדון) בשלב מאוחר אלא בעיקר בגלל סירובה הראשוני, שמרגע שסירבה בתחילה כבר נתבטלה קבלתו של החתן, ומה תועיל חזרתה לאחר מכן? מה שאין כן במקרה שעדיין לא נודעה תוכנה של הפשרה לצד השני ולאחר שנודעה הוא מבקש לשקול את כדאיותה, וכפי שהתרחש בנדון שלפנינו.

סוף דבר: מבחינה זו, לעניות דעתנו, הדעת נוטה לומר שהמשיב אינו יכול לחזור בו מקבלתו, ומאחר שהמערערת חתמה בסופו של דבר בפנינו על הסכם הפשרה, הרי שאין לאחר הפשרה ולא כלום והיא מחייבת את שני הצדדים.

ויעוין בשו"ת גור אריה יהודה (חושן משפט סימן קיא) שכתב בנדון מעין נדון דידן שנהגו בבתי הדין (בזמנו) כשבאים לעשות פשרה שמקבלים בקניין סודר מהראשון שהסכים וממשיכים לשכנע את השני עד שמסכים ומקבל בקניין אף הוא, ואז גם אם הראשון חזר בו לפני קניינו של השני, היו מחייבים את הפשרה, וכתב על זה ש"לאו שפיר עבדי", שמאחר שהקבלה נעשית בקניין סודר, יש לעשות אותו כאחת לאחר הריצוי של שני הצדדים (אלא אם כן נעשה בסודר של הדיינים, עיין שם). ומוכח מדבריו שאלמלי הבעיה הקניינית (שבקניין הסודר) לא היה פגם אחר בחיוב הפשרה אף שהראשון חזר בו לפני שהשני קיבל בקניין. וביאור הדברים הוא כאמור, שמאחר שבשעת קבלת הראשון היה ברור שהשני עדיין לא נתן את הסכמתו, הרי שקבלתו היא על הצד שהשני יסכים אף הוא, ואין לאחר קבלתו ולא כלום. יש לציין שהדיון שם הוא סביב שאלת הסודר שבו נעשה הקניין (ויעוין בערך ש"י שם), וזה לא שייך בנדון דידן שמדובר במסמך חתום שלא נתבטל ושנשאר בעינו גם לאחר הקבלה.

ראוי לציין שעל אף האמור, אין להסיק מהאמור בענייננו לחתימת הסכם חוזי באופן כללי, שבו צד להסכם חתם וחזר בו לאחר חתימתו לפני חתימת השני, שכן ייתכן שבמקרה שכזה יש לבחון גורמים נוספים, ובכללם כללי ה'סיטומתא' והנוהג המקובל, ואין כאן מקומו של דיון זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

צידוקה של הפשרה לגופה והאפשרות שתוצאתה הייתה מתקבלת גם כהכרעה בערעור זאת ועוד, הפשרה אומנם הוצעה על ידינו כטרם שהכרענו בערעור לגופו, אבל היא נכנתה על תוכנו של הערעור, וייתכן בהחלט לומר שגם ללא הצעת הפשרה היה בית דינו מגיע למסקנה דומה גם כהכרעה על הערעור לגופו, וכדלהלן.

עילות הערעור והבקשה לביטולה של הכרעת בית הדין האזורי שהוצגו בפנינו היו שתיים:

האחת, הבעל הוצא בצו הרחקה מהבית עקב אלימותו כלפי המערערת (לטענתה), ואיך ייתכן לחייב את המערערת בדמי שימוש עבור התקופה שהורחק מביתו עקב התנהגותו, וכי ייצא חוטא נשכר?

השנייה, מאחר שעם המערערת התגוררו ילדיהם (המשותפים) הבגירים של המשיב ושלה, מדוע תישא המערערת גם בדמי השימוש של ילדיו של המשיב? אם לא נוח לו שילדיו יתגוררו בחלקן שבבית – יתבע אותם בעבור חלקם בדמי השימוש, ולא רק את המערערת.

והן אמת שאת עילת הערעור הראשונה יש לדחות מכול וכול. בית הדין האזורי בירר בצורה מעמיקה ביותר ומבוארת היטב את סיבת הרחקתו של המשיב מביתו והעלה כי לא הייתה הצדקה לכך, וכלשונו:

מכל הדברים האמורים עולה לנכון שלכאורה לא הייתה עילה סבירה ומנומקת להרחקת האיש מביתו ומניעתו (בגיל שמונים ואחת!) משימוש בביתו בה בעת עם האישה.

לכן קבע בית הדין: "לאור זאת נראה שהדרישה העקרונית לדמי שימוש היא מוצדקת ונכונה."

לפיכך, עילה זו נדחת הן בשל העובדה שבית הדין הנוכחי, באופן כללי, אינו מתערב בקביעות העובדתיות של כבוד בית הדין האזורי, והן לאור קריאת הניתוח המעמיק של העובדות על ידי כבוד בית הדין האזורי.

אולם באשר לעילה השנייה, כבר במהלך הדיון היה סבור בית הדין שיש בה טעם של ממש, וכל כולה של הפשרה נשענה על כך. ייתכן בהחלט שגם ללא הפשרה שהוצעה על ידינו היינו מגיעים לאותה מסקנה. ילדיו הבגירים של המשיב התגוררו עם אימם, המערערת, בחלקו של המשיב בדירה, וככל שהיה זה מוצדק לחייב את המתגוררים בדירה בתקופה המדוברת (וכפסק דינו המנומק היטב של כבוד בית הדין האזורי) יש לחייב את כל המתגוררים בדירה באופן יחסי. מאחר שהסמכות של בית הדין היא רק בנוגע לתביעת המשיב אל מול המערערת, לא היה מקום לחייב גם עבור השימוש של ילדיהם המשותפים. השקלול של החלק היחסי גם הוא היה מוביל לחיובה של המערערת בסך של כ-8000 ש"ח בלבד. יש לציין שיייתכן שגם הסכמתו של המשיב להצעת הפשרה באה לאחר שהובררה לו שאלת החיוב של הילדים.

פסק דין ומתן הוראות

סוף דבר, על בסיס הסכם הפשרה ועל בסיס עילת הערעור השנייה, בית הדין פוסק:

א. המערערת תשלם למשיב סך של 8,000 ש"ח עבור דמי השימוש ובהתאם להוראות ההוצאה לפועל באשר לסכום התשלום החודשי. חיוב זה יבוא במקום החיוב שבפסק הדין נשוא הערעור.

ב. אין צו להוצאות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. התיק ייסגר.

ד. מותר לפרסם את פסק הדין לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ב בסיוון התשע"ט (25.6.2019).

הרב ציון לודאילוז

הרב מימון נהרי

הרב יעקב זמיר

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה